

III. ЦИВІЛЬНЕ ПРАВО ТА ПРОЦЕС. ПРАВО СОЦІАЛЬНОГО ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ. МІЖНАРОДНЕ ПРИВАТНЕ ТА ПУБЛІЧНЕ ПРАВО

УДК 347.92

© 2012 р. Ю.П. Пацурківський

Чернівецький національний університет імені Юрія Федьковича, Чернівці

РОЗСУД ЯК СПОСІБ ЗАСТОСУВАННЯ ОЦІНОЧНИХ ПОНЯТЬ У ЦИВІЛЬНОМУ ПРАВІ

Розглядаються теоретичні та практичні аспекти розсуду суб'єктів цивільних правовідносин при реалізації оціночних понять в цивільному праві. Основною засадою є суб'єктивний інтерес при реалізації розсуду суб'єкта. Важливу роль відіграє оцінка здійснювана суб'єктом при усвідомленні змісту оціночного поняття. Ця оцінка відображає як життєвий досвід суб'єкта так і ступінь усвідомлення ним змісту оціночного поняття в цивільному праві.

Ключові слова: розсуд, оціночні поняття, оцінка в праві, волевиявлення, суб'єктивне сприйняття, правозастосування.

Постановка проблеми. Питання застосування оціночних понять у цивільному праві - актуальна та неоднозначна проблема, яка потребує детального дослідження. З'ясування обставин, які зумовили розширення сфери використання оціночних понять у джерелах цивільного права, які стали основою сучасного цивільного законодавства України, дозволить в подальшому більш детально та змістовно проаналізувати особливості їх застосування в сучасних умовах.

В окремих випадках законодавець створює такий спосіб правового регулювання, залишаючи простір для вирішення юридичного завдання на розсуд правозастосовного суб'єкта. У зв'язку з цим особливого значення набуває дослідження правової природи розсуду, встановлення його меж, місця і ролі в правовому регулюванні при застосуванні оціночних понять у цивільному праві.

Все це вказує не тільки на наукове, але й на практичне значення проблематики дослідження, оскільки дослідження теоретико-правових засад розсуду, та практики його застосування дає можливість встановити межі застосування розсуду в

правовідносинах і при застосуванні оціночних понять в цивільному праві зокрема.

Ступінь наукової розробки проблеми. Дослідженню правової природи розсуду при застосуванні оціночних понять права, їх змісту, особливостей, функцій присвячено дослідження відомих цивілістів, а саме: Т. В. Боднар, О. М. Ботнаренко, Ю. В. Вінніченко, Д. А. Гараймовича, В. І. Ємельянова, В. В. Єршова, Т. В. Кашаніної, Д. Н. Левіної, М. Ф. Лук'яненко, Г. П. Мельника, Р. О. Опалева, М. Б. Рісного, А. Е. Фетисова, С. М. Черноус та інших.

З'ясування обставин, які зумовили розширення сфери використання розсуду при застосуванні оціночних понять у правовідносинах, дозволить в подальшому більш детально та змістовно проаналізувати особливості їх застосування в сучасних умовах.

Метою статті є теоретико-правове дослідження розсуду як способу застосування оціночних понять в цивільному праві, визначення поняття розсуду в правозастосовній діяльності, встановлення значення розсуду при застосуванні оціночних понять в цивільному праві, побудова системи їх взаємодії, з'ясування їх правозастосовних резервів.

Виклад основного матеріалу. Проблема розсуду при застосуванні оціночних понять цивільного права може бути розглянута з трьох позицій. По-перше, викликає певний інтерес аналіз сутності самого поняття розсуду і його ознак; по-друге, має потребу у вивченні питання про межі правозастосовного розсуду; по-третє, необхідним є дослідження питання про умови формування приватного й судового розсуду.

Сам термін «розсуд» можна розглядати в декількох значеннях: рішення, висновок, думка

[22; с.154]. Розсудити означає: «встановити», «виявити», «визнати» [11; с.223]. Згідно позиції В. Даля розсудити, вбачати означає: «побачити», «відкрити», «розпізнати», «окреслити». Наприклад: він зробив це за своїм власним розсудом, як вважав за краще; переконатися в чому-небудь розумово; спостерігати за чим-небудь, дивитися [13; с.340]. Тобто саме значення слова «розсуд» містить у собі суб'єктивну думку, висновок, а також рішення особи діяти згідно свого бажання, в своїх інтересах.

Питання про розсуд у праві є досить складним і дискусійним. Протягом багатьох років проблема розсуду правозастосовчого суб'єкта привертає увагу дослідників, які неоднозначно оцінюють сам термін «розсуд» як з теоретичної, так і із практичної точки зору.

Першою характерною рисою розсуду при застосуванні оціночних понять цивільного права є уявлення про дане явище як про діяльність. На підтвердження даного висновку вкажемо на те, що в літературі розсуд розглядається як конструкція яка складається з ряду послідовних стадій. Перша стадія — самоаналіз, на основі якого в суб'єкта відбувається усвідомлення конкретної потреби, що призводить до формування в нього інтересу, який підлягає задоволенню. На другій стадії розсуду суб'єкт ухвалює рішення щодо вибору належної мети та засобів її досягнення, трансформуючи, таким чином, психічні переживання в правову сферу. На третій стадії розсуду суб'єкт правозастосування керується своєю правосвідомістю, яка починає здійснювати гносеологічну функцію. На даній стадії суб'єкт пізнає ті правові засоби, за допомогою яких він може досягти поставленої мети, і в остаточному підсумку обирає суб'єктивне право, у межах якого й буде задовольняти свій власний інтерес. На четвертій стадії розсуду (коли правосвідомість виконує оціночну та регулятивну функції) суб'єкт за допомогою психологічних механізмів вольової регуляції починає вчиняти дії по здійсненню суб'єктивного права [23; с.102].

Не викликає сумніву той факт, що в процесі застосування оціночне поняття проходить через свідомість особи, яка його застосовує. Інтелектуальна сторона розсуду характеризується тим, що суб'єкт не діє механічно, а усвідомлює надану правом можливість вибору певних варіантів поведінки для задоволення своїх інтересів та обирає той варіант, який на його погляд та з врахування свого інтересу є найкращим щодо конкретних життєвих обставин. Саме в процесі розсуду, як інтелектуальної діяльності, відбувається

пошук, встановлення або визнання справедливого рішення в тій або іншій ситуації.

Вольова сторона розсуду - це намір правозастосовного суб'єкта вчинити відповідно до прийнятого рішення. Розсуд можна визначити як можливість виражати свою волю і приймати рішення незалежно від волі інших осіб. Воля в розсуді є прямим вираженням потреб і інтересів. Тому розсуд можна розглядати як суб'єктивну передумову правової поведінки суб'єкта. Розсуд як діяльність містить у собі інтелектуальний і вольовий аспекти, складовими елементами яких у цивільному праві є «інтерес» і «воля».

Розсуд здійснюється не залежно від тієї чи іншої ситуації (факту), а залежно від того чи іншого варіанту можливої поведінки, визначеного в нормі з оціночним поняттям. «Розсуд припускає ряд можливостей, ґрунтується на існуванні кількох варіантів, можливих для правозастосовного суб'єкта. Він заснований на існуванні справжніх варіантів на шляху досягнення мети. Правозастосовний суб'єкт змушений обирати, але від нього не вимагається обирати саме той чи інший шлях» [9; с.15]. Це твердження відноситься до будь-якого суб'єкта правозастосування оціночних понять цивільного права.

При включенні в цивільно-правову норму оціночного поняття законодавцем створюється певний простір, в межах якого може діяти правозастосовний суб'єкт. Поняття: «істотне значення», «істотно зменшений розмір», «істотні недоліки», «негайно», «добросовісний набувач», «належним чином», «інтереси сторін, що заслуговують на увагу», «неналежне виконання», «поважна причина», «незначна частина», «вимоги, що звичайно ставляться», «систематичне порушення», «своєчасно», «груба необережність», «надзвичайні обставини» і інші оціночні поняття не дають чітких об'єктивних підстав для судження, не підлягають визначенню об'єктивними ознаками, їх не можна задалегідь наповнити певним змістом. Можна стверджувати, що оціночні поняття - це певний орієнтир поведінки, визначений досить широко, тому реалізація цивільно-правових норм із оці-

ночними поняттями неможлива без використання правозастосовного розсуду. Розсуд у таких випадках є об'єктивною необхідністю й обумовлюється самим формулюванням, яке міститься в цивільно-правовій нормі.

Існує тісний зв'язок між поняттям «розсуд» і поняттям «свобода», оскільки власний розсуд правозастосовного суб'єкта, не може бути іншим, як вільним. Свобода в приватному праві - це здатність людини на свій розсуд діяти у відповідності зі своїми інтересами й цілями, опираючись на пізнання об'єктивної необхідності [22; с.160]. М.А. Григор'єва пропонує визначати розсуд суб'єкта цивільно-правових відносин як вільно й самостійно здійснювану волю діяльність особи по ухваленню рішення правового характеру, що полягає у визначенні цілей власної правової поведінки та у виборі правових засобів досягнення даної мети. Рішення правового характеру буде прийнято згідно «свого розсуду», якщо при його формуванні суб'єкт опирався на власну волю, вироблену незалежно від будь-якого стороннього впливу, як публічних органів, так і інших приватних осіб [12; с.7].

Проблема розсуду правозастосовного суб'єкта в цивільному праві вирішується через диспозитивність. «Сутність дозвільної моделі правового регулювання, полягає в диспозитивній побудові правового матеріалу, суть якої — у наданні особі можливості самій, відповідно до своєї волі визначати власну поведінку, що відкриває простір для дій особи на свій власний розсуд, фактично «свавільно» у позитивному розумінні цього слова [7;с.342]. «Диспозитивні норми визначають такий порядок діяльності (поведінки), при якому суб'єкти самостійно визначають характер своїх взаємин, оскільки правом визначені лише загальні межі такої поведінки» [29; с.36]. Сутність цивільно-правового регулювання полягає в наданні суб'єкту свободи вибору не тільки щодо набуття(або не набуття) права, але й щодо визначення його змісту як на стадії набуття, так і на стадії здійснення, а також на стадії захисту порушених прав. Цивільно-правові норми з оціночними поняттями, надаючи поведінці суб'єктів правовідносин вільний характер, розширюють свободу вибору, яка забезпечується дією диспозитивного методу регулювання. Правозастосовний суб'єкт при цьому має ширші можливості з приводу самостійного визначення змісту поняття щодо конкретної ситуації, тому в цьому випадку можна стверджувати про практично абсолютний розсуд і більш високий ступінь свободи, ніж при застосуванні інших цивільно-правових норм.

Розсуд правозастосовного суб'єкта у випадку застосування оціночних понять цивільного права збагачується за рахунок багатоваріантності та неоднозначності можливих дій [22; с.162]. Оціночні поняття надають досить широкий спектр можливостей для прояву власного розсуду, адже вони не передбачають чітко визначених правовими нормами варіантів поведінки.

Зауважимо, що реалізація цивільно-правової норми з оціночним поняттям передбачає обов'язок визначити зміст оціночного поняття. Так, у відповідності зі ч. 2 ст. 651 ЦКУ[2], істотним є таке порушення стороною договору, коли внаслідок завданої ним шкоди другою стороною значною мірою позбавляється того, на що вона розраховувала при укладенні договору; ч. 1 ст. 388 ЦКУ: добросовісним є набувач, який не знав і не міг знати, що особа, у якої ним було придбане майно за відплатним договором, не мала права на його відчуження.

Не викликає сумніву той факт, що категорія розсуду відноситься до суб'єктивної сторони поведінки, оскільки припускає формування думки про зміст оціночного поняття виходячи із суб'єктивної правосвідомості самого правозастосовного суб'єкта. Суб'єктивні засади реалізуються в розсуді правозастосовного суб'єкта «включати в це поняття лише той зміст, який відповідає його особистим уявленням про властивості, притаманні предмету» [32; с. 497].

В кожній людині існує свій набір визначальних ознак щодо певного предмета, явища, дії. Інформація оцінюється суб'єктом із врахуванням свого життєвого досвіду, що допомагає йому сприймати дійсність, наповнюючи зміст оціночного поняття результатами свого індивідуального сприйняття. Тому в одних і тих самих життєвих обставинах правозастосовні суб'єкти можуть дійти різних висновків щодо змісту одного і того ж оціночного поняття. Природа оцінки прямо пов'язана із внутрішнім світоглядом правозастосовного суб'єкта, визначається його суб'єктивним баченням. В.В. Лазарев справедливо зауважує, що «розсуд припускає вирішення справи, виходячи з

підстав, що існують в самому суб'єкті застосування права. Він вважає, що «він (розсуд) опирається на внутрішні джерела (а не зовнішні — типу нормативного акту) формування волі щодо остаточного вирішення питання» [20; с.144].

Тобто, можна стверджувати про суб'єктивний характер розсуду при застосуванні оціночних понять цивільного права. Це свідчить про те, що суб'єктивні засади при застосуванні цивільно-правових норм із оціночними поняттями мають значно більшу питому вагу, ніж при застосуванні чітко визначених понять. Тому оціночні поняття цивільного права є явищами здебільшого суб'єктивними, а не об'єктивними. Важливо врахувати те, що розсуд при застосуванні цивільно-правових норм з оціночними поняттями супроводжується оцінкою.

Вперше оціночна проблематика одержала свій розвиток у філософії. Оцінка досліджується в контексті проблеми «цінність», що є головним об'єктом дослідження [17; с.4].

Оцінка, як розумова діяльність з приводу співвіднесення оцінюваного об'єкта з певним еталоном, є обов'язковою ознакою і невіддільним елементом пізнання при застосуванні будь-яких правових норм, дозволяє правильно орієнтуватися в різноманітних життєвих ситуаціях [22; с.165]. Завдяки оцінці одні дії визнаються правомірними й сприймаються, інші вважаються неправомірними й відкидаються. Тільки після процедури оцінки можна зробити висновок і про зміст цивільно-правової норми з оціночними поняттями, оскільки властивості предметів, явищ можуть бути відтворені та відображені у своїх змістовних характеристиках тільки через оціночний процес.

Суб'єкт, який застосовує оціночне поняття, фактично повторює пізнавальний процес визначення й конструювання законодавцем правової норми, але у зворотному напрямку. При застосуванні цивільно-правових норм із оціночними поняттями цивільного права оцінку можна уявити як процес, що полягає в зменшенні абстрактності та збільшенні казуїстичності припису.

На наш погляд, оцінка при застосуванні оціночних понять цивільного права безпосередньо залежить від ціннісної орієнтації суб'єкта оцінки, у ній виражається відношення до соціальних, та інших властивостей предметів, явищ, станів, які мають правове значення. У процесі оцінки об'єкт співвідноситься з уявленням суб'єкта правозастосування про цінності, із системою своїх власних оцінок. Підставою оцінок служать ті ціннісні орієнтації, які складаються у свідомості як результат соціального досвіду.

Оскільки оцінка є пізнавальним процесом, їй властива певна структура. Першим структурним елементом є предмет оцінки або, всі ті об'єкти, які піддаються оцінці. Ними можуть бути ситуації та стани, дії, поведінка в цілому, результати дій, мотиви й стимули, причини дій, способи, предмети й речі. Предметом оцінки стають ті об'єкти, «яким приписуються цінності, або об'єкти, цінності яких порівнюються» [15; с.22]. Цінності є критеріями співставлення дій і поведінки людей у юридично значимих ситуаціях.

Важливе місце в структурі оцінки займає її підстава. Під підставою оцінки розуміють ту позицію або докази, які схиляють суб'єктів до схвалення, засудження або вираження байдужості у зв'язку з різними речами [15; с.27]. Якщо застосувати дане положення до реалізації цивільно-правових норм із оціночними поняттями, то тут підставою оцінки можна вважати потреби й інтереси. Останні, синтезовані у внутрішнє переконання суб'єкта правозастосування в доцільності й справедливості вибору варіанта поведінки, породжують готовність до дії в конкретній ситуації певним чином.

Наступним структурним елементом оцінки є суб'єкт, що здійснює оцінку. Під суб'єктом (суб'єктами) оцінки розуміється особа (або група осіб), що надає цінність предмету шляхом вираження даної оцінки.

В якості суб'єктів оцінки при застосуванні оціночних понять цивільного права можуть виступати: фізичні і юридичні особи в процесі реалізації нормативних приписів, суд при вирішенні конкретного спору. Суб'єктами оціночної діяльності є також дослідники, які в порядку формування і вираження своєї думки визначають зміст оціночного поняття. Зрозуміло, що неофіційна оцінка на відміну від судової не закріплюється в офіційних юридичних документах, однак вона має важливе значення як спосіб пізнання оціночних понять цивільного права.

В якості самостійного елементу структури оцінки сучасні дослідники виділяють стандарт [22; с.168]. Стандарт оцінки можна визначити як уявлення про сукупність ознак, які заміщають собою певну сукупність однорідних, об'єктивних властивостей оцінюваних явищ стосовно конкретних фактичних обставин, тобто уявлення про те, якими властивостями повинні володіти явища навколишньої дійсності, щоб відповідати змісту оціночних понять. Стандарти оціночних понять складаються щодо певного виду явищ, предметів або ситуацій у результаті багаторазового застосування цивільно-правової норми з таким поняттям і виражають пануюче в

суспільстві уявлення про їх об'єктивні властивості, позначених у законі оціночними поняттями.

Стандарт приймається за зразок, основу оцінки й виступає своєрідною сполучною ланкою, за допомогою якої відбувається наповнення змістом оціночного поняття в конкретній правозастосовній ситуації. Очевидно, що цей стандарт є саме зразком для оцінки, оскільки перелік ознак не є вичерпним і носить досить індивідуалізований характер.

Стандартом оцінки може виступати як узгальнена судова практика, так і практика по конкретних справах. На думку Д.Н. Левіної, це стандарти, які є цінними тому, що надають суб'єктам правозастосування правильні, адекватні існуючим реальностям підстави оцінки фактичних обставин[21; с.127-128]. Стандарти оцінки можуть вироблятися наукою цивільного права.

Отже, при застосуванні оціночних понять цивільного права можна говорити про використання трьох видів логіко-методологічних стандартів: юридичне міркування на основі пануючих у суспільстві уявлень про їх об'єктивні властивості, позначені у законі оціночними поняттями; юридичне міркування з використанням прецеденту; юридичне міркування з використанням науки.

Можливість вироблення певних стандартів, залежить від виду оціночного поняття. Кількісні оціночні поняття легше піддаються «стандартизації», при якій перелік властивостей явищ, ними відображених, може бути встановлений певними числовими параметрами. Однак стандарт якісного оціночного поняття досить складно визначити. Це пояснюється тим, що об'єктом оцінки є якісні ознаки явищ, які, як правило, не можуть одержати вичерпну та однозначну характеристику. Якісні оціночні поняття не допускають чітко встановлених стандартів. Відображаючи в собі ціннісні орієнтації законодавця, вони можуть бути виражені шляхом встановлення різноманітних критеріїв, які вказують на приблизні, передбачувані властивостями ознаки явищ, які ним замінюються [21; с.126].

Результатом оцінки є оціночне судження. Оціночне судження є результат осмислення реальних об'єктів і явищ із позиції ціннісної системи оцінок людства і є правилом поведінки, що з погляду індивідуальної або колективної свідомості відповідає конкретним обставинам. Причому в основі такого судження образа є усвідомлення або розуміння необхідної поведінки.

Отже, оціночні поняття можуть бути пізнані у своїх змістовних характеристиках тільки через оціночні процеси. Оцінка - це головна право-

застосовна дія при реалізації цивільно-правових норм із оціночними поняттями. Тобто передумовою розсуду при застосуванні оціночних понять в цивільному праві є процес оцінки.

Висновки. Проведений теоретичний аналіз проблем розсуду при застосуванні оціночних понять цивільного права дозволяє зробити наступні висновки: Розсуд - це спосіб застосування цивільно-правової норми, що полягає у вільному виборі суб'єктом поведінки шляхом оцінки, заснованої на його внутрішньому переконанні у відповідності зі своєю правосвідомістю виходячи із принципів права, норм моралі та обставин правозастосовної ситуації. Можливість реалізації розсуду при застосуванні оціночних понять цивільного права закладена в самому законі, у зв'язку із чим свобода правозастосовного суб'єкта має нормативний характер. Розсуд виступає як різновид пізнавальної діяльності, що складається з інтелектуального й вольового елементів. Це розумова діяльність суб'єкта правозастосування, що супроводжується оцінкою й порівнянням, тому розсуд не виникає, а формується. Суб'єктивні межі розсуду при реалізації оціночного поняття встановлюються самим суб'єктом правозастосовної діяльності. Розсуд при застосуванні оціночних понять цивільного права є позитивним і необхідним.

Список літератури

1. Конституція України: Прийнята Верховною Радою 28 червня 1996 року // ВВР України. - №30. - ст.141.
2. Цивільний Кодекс України: Прийнятий 16 січня 2003р. - К.: Істина, 2003
3. Господарський кодекс України: Прийнятий 16 січня 2003р. // Офіційний Вісник України 2003, N 11, ст. 462
4. Цивільний кодекс Української РСР: Кодекс України № 1540-VI від 18.07.1963 р.: [Електронний ресурс]. - Режим доступу: <http://zakon.nau.ua/doc/?code=1540-06>.
5. Цивільний кодекс УРСР 1922 р.: [Електронний ресурс]. - Режим доступу: http://s2.sendfile.ru/download/240721/AHZXuaLEJ6a8AXyq9fKs1UJW_E1zeLT8Rx2bAsjde.
6. Актуальні проблеми цивільного права і цивільного процесу в Україні /ЯМ. Шевченко, Ю. Л. Бошицький, А. Ю. Бабаскін, М. В. Венецька, І. М. Кучеренко та ін. — К.: Інститут держави і права ім. В. М. Корецького НАН України, 2005. — 456 с.

7. Алексеев С. С. Общая теория права : в 2 т. Т. 2 / С. С. Алексеев. – М. : Юрид. лит. – 1982. – 360 с.
8. Алексеев С.С. Право. Опыт комплексного исследования. М., 1999. С. 382.
9. Барак А. вдебное усиотрение. – М., 1999.
10. Бусел В.Т. – К. ; Ірпінь : Перун, 2002. – 1440 с.
11. Великий тлумачний словник сучасної української мови / уклад. і голов. ред.
12. Григорьева М.А. Понятие свободы в российском гражданском праве: Автореф. дис.... канд. юрид. наук. Краснодар, 2004. С. 7.
13. Даль В. Толковый словарь живого великорусского языка. - М., 1994.
14. Еволюція цивільного законодавства України: проблеми теорії і практики / Кол. монографія; За ред. Я. М. Шевченко. - К.: Юридична думка, 2007. - 340 с.
15. ИвинА.А. Основания логики оценок. М., 1997. С. 22.
16. Керимов Д. А. Культура и техника законотворчества / Д. А. Керимов. – М., 1991. – 160 с.
17. Кислов Б.А. Проблема оценки в марксистско-ленинской философии (вопросы теории и методологии). Иркутск, 1985. С. 4.
18. Кнапп В. Логика в правовом сознании / В. Кнапп, А. Герлох. – М., 1987. – 311 с.
19. Лавріненко О. В Аналіз сучасної практики тлумачення оціночних понять під час застосування спеціального законодавства України про працю / О. В. Лавріненко // Економіка, фінанси, право. – 2005 – № 9. – С. 25–30.
20. Лазарев В.В. Применение советского права. Казань, 1972. С. 144.
21. Левина Д.Н. Теоретические проблемы толкования и применения оценочных понятий. С. 127-128.
22. Лукьяненко М.Ф. Оценочные понятиями гражданского права: разумность, добросовестность, существенность. – М.: Статут, 2010. – С.154.
23. Малиновский А.А. Усмотрение в праве // Государство и право. 2006. № 4. С. 102.
24. Москаленко В. В. Психологія соціального впливу : навч. посіб. / В. В. Москаленко. – К. : Центр учб. л-ри, 2007. – 448 с.
25. Покровский И. А. Основные проблемы гражданского права / И. А. Покровский. – М. : Статут, 2003. – 351 с.
26. Причепій Є. М. Філософія / Є. М. Причепій, А. М. Черний, Л. А. Чекаль. – К., 2005. – 592 с.
27. Синеокий О. В. Адвокатура как институт правовой помощи и защиты: новый курс адвокаторского права и адвокатской криминалистики : учеб. пособие / О. В. Синеокий. –2-е изд., испр. и доп. – Харьков : Право, 2012. – 520 с.
28. Словник термінів з правової конфліктології: [науково-довідкове видання] / за ред. М. І. Панова, Ю. П. Битяка, Л. М. Герасіної. – Х. : Одісей, 2006. – 208 с.
29. Тихомиров Ю.А. Право и социальное управление в развитом социалистическом обществе. М., 1978. С. 36.
30. Турчин-Кукаріна І. Оціночні поняття права: термінологічна дискусія / І. Турчин-Кукаріна // Юридична Україна. – 2011. – № 6. – С. 78–82.
31. Філоненко М. М. Психологія спілкування : підручник / М. М. Філоненко. – К. : Центр учб. л-ри, 2008. – 224 с.
32. Фролов Е.А. Объект уголовно-правовой охраны и его роль в организации борьбы с посягательствами на социалистическую собственность: Дис. ... докт. юрид. наук. Свердловск, 1971. С. 497.
33. Чулінда Л. І. Юридико-лінгвістичне тлумачення текстів нормативно-правових актів : автореф. дис. на здобуття наук. ступеня канд. юрид. наук / Л. І. Чулінда. – К., 2003. – 17 с.
34. Юридична енциклопедія : в 6 т. Т. 1 / редкол.: Ю. С. Шемшученко (голова редкол.) та ін. – К. : Укр. енцикл., 1998. – 400 с.
35. Язык закона / под ред. А. С. Пиголкина. –М. : Юрид. лит., 1990. – 282 с.

Стаття надійшла до редколегії 14 червня 2012 року.

Рекомендована до опублікування у “Віснику” членом редколегії О.В. Гетманцев.

Y. P. Patsurkivsky

Discretion, as a method of realization of evaluation concepts in a civil law

Summary

The theoretical and practical aspects of discretion of subjects of civil legal relationships are examined during realization of evaluation concepts in a civil law. Basic principle is subjective interest during realization of discretion of subject. An important role is played by an estimation carried out by a subject at

realization of maintenance of evaluation concept. This estimation represents as vital experience of subject so degree of realization to them of maintenance of evaluation concept in a civil law.

Key words: discretion, evaluation concepts, estimation in a right, will, subjective perception, realization of law.

Ю.П. Пацуркивский

Усмотрение как способ применения оценочных понятий в гражданском праве

Аннотация

Рассматриваются теоретические и практические аспекты усмотрения субъектов гражданских правоотношений при реализации оценочных понятий в гражданском праве. Основным началом является субъективный интерес при осуществлении усмотрения субъекта. Важную роль играет оценка осуществляемая субъектом при восприятии содержания оценочного понятия это оценка отображает жизненный опыт субъекта, а также степень восприятия содержания оценочного понятия.

Ключевые слова: усмотрение, оценочные понятия, оценка в праве, волеизъявление, субъективное восприятие, правоприменение.